

Міністерство освіти і науки України
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Національна академія наук України
Одеський державний екологічний університет
Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка

МАТЕРІАЛИ

Четвертої Всеукраїнської науково-практичної
конференції

**«Євроінтеграція екологічної політики
України»**

25 жовтня 2022 р.

м. Одеса

Одеса

Одеський державний екологічний університет

2022

УДК 502.34:327
М 34

Матеріали Четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Євроінтеграція екологічної політики України». Одеса: Одеський державний екологічний університет. 2022, 448 с.
ISBN 978-966-186-225-7

Видається за рішенням оргкомітету конференції.

Четверта Всеукраїнська науково-практична конференція «Євроінтеграція екологічної політики України» проведена кафедрою екологічного права і контролю Одеського державного екологічного університету та Національним ботанічним садом імені М. М. Гришка НАН України.

В роботі конференції прийняли участь представники Міністерства екології та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, Національної поліції України, органів місцевого самоврядування, Національної Академії наук України, установ природно-заповідного фонду України, вищих та загальноосвітніх учбових закладів, приватних компаній.

В збірнику наведені матеріали, які висвітлюють головні екологічні питання України і їх вирішення шляхом Євроінтеграційного процесу збереження довкілля.

Відповідальний за випуск:
кандидат географічних наук, доцент
Бургаз О.А.

Матеріали друкуються у авторській редакції і відповідальність за їх зміст несуть автори. Оргкомітет конференції претензії з цього приводу не приймає.

ISBN 978-966-186-225-7

© Одеський державний
екологічний університет, 2022

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ТОРГІВЛІ КВОТАМИ НА ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ В УКРАЇНІ

Гарабазій Т.А.

Одеський державний екологічний університет

Україна підписала та ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС 16 вересня 2014 року, яка повністю вступила в силу 1 вересня 2017 року. Відповідно до статті 363 Угоди про асоціацію, поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Додатка ХХХ до цієї Угоди (стаття 363) [1]. Додаток ХХХ передбачає імплементацію ряду положень, передбачених Директивою 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради про впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви Ради 96/61/ЄС із змінами і доповненнями, внесеними Директивою 2004/101/ЄС [2], а саме: прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів); встановлення системи визначення відповідних установок та визначення парникових газів (Додатки I та II); розроблення національного плану розподілу квот між установками (ст. 9); запровадження дозвільної системи на викиди парникових газів та на квоти, що продаватимуться на національному рівні між заводами/промисловими комплексами в Україні (ст. 4, 11, 12, 13); створення системи моніторингу, звітності, верифікації і належного впровадження, а також процедури консультацій з громадськістю (ст. 9, 14, 15, 16, 17, 19, 21).

Моніторинг, звітність та верифікація викидів парникових газів в Україні регулюються наступними законодавчими та нормативними актами:

- Закон України № 377-IX «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» [3];

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку видів діяльності, на які поширюються моніторинг, звітність та верифікація викидів парникових газів» від 23.09.2020 № 880;

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів» від 23.09.2020 № 960;

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку верифікації звіту оператора про викиди парникових газів» від 23.09.2020 № 959;

накази Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України:

- Про затвердження порядку реєстрації установок у Єдиному державному реєстрі з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (від 03.02.2021 № 75);

- Про затвердження порядку ведення Єдиного реєстру з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (від 08.06.2021 № 370);

- Про затвердження типових форм документів у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (від 15.02.2021 № 113);
- Про затвердження Методичних рекомендацій з оцінки викидів парникових газів за видами діяльності установок (від 13.10.2021 № 671) [4].

Надійна система моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (МЗВ) в Україні, побудована з урахуванням європейського досвіду, є необхідним кроком для створення в Україні дієвого ринку торгівлі квотами на викиди парникових газів (СТВ).

Система торгівлі квотами на викиди парникових газів є лише одним із інструментів скорочення викидів парникових газів, іншим інструментом є податок на викиди парникових газів. Наразі в Україні діє екологічний податок на викиди CO₂. Впровадження СТВ повинно здійснюватися з урахуванням міжнародних зобов'язань України. Україна є Стороною Паризької угоди та зобов'язана готувати, повідомляти та підтримувати послідовні національно-визначені внески, що вона має намір досягти, а також вживати внутрішні заходи для пом'якшення зміни клімату для досягнення цілей таких внесків.

Впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні відбувається за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) в рамках проекту «Підтримка встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів в Україні». Система торгівлі квотами на викиди парникових газів у світі базується на принципах «поріг і торгівля». Квота в даному випадку – це дозвіл на викид однієї тони двоокису вуглецю або тони еквівалента двоокису вуглецю (CO₂e). Квоти можуть отримуватися безкоштовно або купуватися на аукціоні, а також торгуватися між самими компаніями. Ціну квоти визначає рівень дефіциту квот, який складається з пропозицій квот на ринку.

Принципи успішного встановлення плати за викиди парникових газів в атмосферу FASTER були спільно розроблені Світовим банком та Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), ґрунтуючись на практичному досвіді різних юрисдикцій у запровадженні податків на викиди парникових газів та схем торгівлі квотами на викиди.

Принципи FASTER:

- справедливість (Fairness): відображає принцип «забруднювач платить», та робить внесок у рівний розподіл витрат і вигод, уникаючи створення непропорційних тягарів на вразливі групи;

- приведення у відповідність політик і завдань (Alignment of policies and objectives): використання механізму плати за викиди ПГ як одного із заходів, що сприяє конкуренції та відкритості, забезпечує рівні можливості для альтернатив, які передбачають низькі рівні викидів парникових газів, та взаємодіє із ширшим набором кліматичних і некліматичних політик;

- стабільність і передбачуваність (Stability and Predictability): впровадження цін на викиди парникових газів у межах стабільних політичних рамок, які надають послідовний, надійний і значущий сигнал для інвестицій, інтенсивність якого має з часом збільшуватись;

- прозорість (Transparency): чіткість структури і впровадження;

- ефективність і економічність (Efficiency and cost-effectiveness): забезпечення сприяння економічній ефективності при скороченні витрат на зменшення обсягів викидів ПГ;

- екологічна цілісність (Reliability and Environmental Integrity): значні скорочення викидів від екологічно небезпечної діяльності [5].

Розподіл квот, за висновками фахівців, є одночасно політичним і технічним рішенням, яке має враховувати: хто є платником за викиди парникових газів; конкурентоспроможність національних галузей економіки; можливість компенсації компаніям знецінення попередніх інвестицій внаслідок сплати вуглецевої ціни; політична підтримка, яка визначає безкоштовний розподіл квот. Створення бази даних для визначення обсягу квот для торгівлі.

Процес впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів (СТВ) має забезпечити економічну доцільність скорочення викидів. Встановлення ринкових цін на квоти. При цьому знизити ризик втрати конкурентоспроможності компаніями – учасниками СТВ та забезпечити знаходження коштів від СТВ до державного бюджету.

Національний план розподілу квот побудовано на багаторівневому підході, що має бути узгодженим з національною стратегією захисту клімату. Макро-план будують на рівні національного бюджету викидів та забезпечують справедливий розподіл кількості квот між галузями, що включено до СТВ. Мікро-план будується на правилах та критеріях розподілу для окремих установок чи суб'єктів господарювання усередині галузі.

Уряд може розподіляти квоти за допомогою аукціонів, безкоштовного розподілу чи поєднання двох методів. Кожен з методів має переваги. Аукціони забезпечують прозорість розподілення квот, справедливість визначення ціни та надають надходження до бюджету, оскільки квоти надають тим, хто пропонує на них найбільшу ціну. Безкоштовний розподіл ґрунтується на різних методах, які можуть будуватися на історичних даних про викиди установки, на питомих показниках викидів на одиницю продукції або галузевих питомих показниках. Також безкоштовний розподіл передбачає так званий динамічний метод – за питомими показниками і результатами виробництва. Перевагами безкоштовного розподілу є захист від втрати конкурентоспроможності і полегшення переходу на систему торгівлі квотами. Історично розподіл квот у Європейському Союзі починався з безкоштовного розподілу з використанням методу, що базується на використанні історичних даних про викиди установки. Діючі правила ЄС передбачають захист галузей промисловості, що зазнають найвищого ризику вуглецевого витоку поза межі ЄС – такі галузі отримують 100% квот безкоштовно. Система торгівлі викидами ЄС (EU ETS) - один з головних інструментів зменшення викидів парникових газів від промисловості та енергетичної галузі.

Європейська комісія запропонувала проект механізм транснаціонального вуглецевого регулювання (carbon border adjustment mechanism, CBAM), основною метою якого є створення однакових умов діяльності для компаній з різних країн. CBAM буде являти собою додаток до європейської Системи торгівлі викидами, але замість квот вводяться спеціальні CBAM-сертифікати,

які будуть купувати в ЄС імпортери продукції відповідно до обсягів викидів при її виробництві. Ціни сертифікатів будуть розраховуватися на базі середньої аукціонної ціни квот в рамках EU ETS. В преамбулі документу пропозиції по створенню СВМ, зазначено про важливість інтеграції третіх країн на ринок електроенергії ЄС, зокрема сторін Угоди про заснування Енергетичного Співтовариства, або Сторін Угод про асоціацію, які взяли на себе зобов'язання сприяти процесам декарбонізації, що в кінцевому підсумку повинні призвести до прийняття механізмів ціноутворення на вуглець, подібних або еквівалентних до EU ETS, або до їх участі в EU ETS: «Взаємозв'язок ринку електроенергії дозволить третім країнам краще інтегрувати електроенергію з відновлюваних джерел енергії у систему, ефективно обмінюватися такою електроенергією в більш широкій зоні, балансуючи попит і пропозицію з більшим ринком ЄС та зменшити вуглецеву інтенсивність їхнього виробництва електроенергії». Інтеграція третіх країн на ринок електроенергії ЄС також сприятиме безпеці постачання електроенергії в цих країнах та сусідніх державах-членах [6].

Певною мірою, це спеціальне регулювання імпорту в ЄС окремих товарів, виробництво яких пов'язане зі значними викидами парникових газів. Наразі пропонується поширити СВМ на п'ять груп товарів, що імпортуються Україною до ЄС: електроенергія, продукція чорної металургії, цемент, мінеральні добрива та алюміній. Обсяг товарів, на які може поширюватися новий механізм, займали 17% у структурі українського імпорту до ЄС. Серед них найбільшу частку займають чорні метали та вироби з них (85%), електроенергія -10%, добрива-3,6%, цемент та алюміній (разом) - менше 1,4% [7].

Вуглецеве ціноутворення може принести небажані наслідки для таких країн, як Україна. Це додаткові витрати на енергію та продукцію палива, втрата конкурентоспроможності українських підприємств, втрата робочих місць, соціальна нерівність.

Оскільки технічна частина переговорів про вступ України до ЄС може зайняти лише два роки (прем'єр-міністр України Д. Шмигаль), то приєднання до системи торгівлі викидами ЄС має розпочатися вже в 2023 році з підготовки інфраструктури та створення бази даних для визначення обсягу квот для торгівлі, в 2025 році – система СТВ має розпочати пілотну фазу, 2027-2030 рік – перша фаза роботи СТВ, 2030 рік – очікувано рік вступу до ЄС та впровадження системи СТВ ЄС в Україні повною мірою.

Національний план розподілу квот для СТВ в Україні пропонує наступне:

розподіл квот має спиратися на дані системи моніторингу, звітності та верифікації парникових газів;

Україна має впровадити європейську систему торгівлі викидами парникових газів від дня вступу до ЄС;

до вступу необхідно узгодити використання механізмів гнучкості цін;

після вступу в ЄС залишаться лише такі механізми гнучкості цін, як: інноваційний фонд, фонд модерації, дерогації [8].

Європейський парламент та Рада ЄС проводять перемовини щодо остаточних умов СВМ. Українська СТВ має бути узгоджена з новими

правилами, які буде визначено у 2024 році в результаті спільного рішення Європейського парламенту та Ради ЄС. Для створення та утримання інтегрованого ринку електроенергії Україна-ЄС відповідність вимогам СВAM обов'язкова.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угоду ратифіковано із заявою Законом України № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 24.10.2022).

2. Директива Європейського Парламенту і Ради 2003/87/ЄС від 13 жовтня 2003 року про встановлення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах Союзу та внесення змін до Директиви Ради 96/61/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_012-03#Text (дата звернення 24.10.2022).

3. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів: Закон від 12 грудня 2019 року № 377-IX // Верховна Рада України. Київ: Міністерство юстиції України, 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text> (дата звернення 10.10.2022).

4. Гарабажій Т.А. Законодавчі та організаційні засади моніторингу, звітності та верифікації парникових газів в Україні: Тези доповідей. – Матеріали Третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Євроінтеграція екологічної політики України», Одеса: ОДЕКУ, 2021. – С. 138 – 144.

5. Партнерство заради ринкової готовності (ПРГ) та ICAP. 2016 рік. Торгівля квотами на викиди на практиці: посібник із розбудови та впровадження системи торгівлі. Світовий банк, Вашингтон, округ Колумбія. Ліцензія: CC BY 3.0 IGO Creative Commons «Із зазначенням авторства» URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Zmina_klimaty/Підручник%20з%20впровадження%20СТВ.pdf (дата звернення 24.10.2022).

6. Ставчук І. «Fit for 55»: як ЄС планує скорочувати викиди парникових газів. Interfax-Україна. 2021. 21 лип. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/757030.html> (дата звернення: 25.10.2022).

7. Андрусевич А., Хабатюк О. СВAM по експорту: що таке «вуглецевий податок» ЄС та чим він загрожує Україні. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/12/1/7130830/> (дата звернення: 25.10.2022).

8. Процес залучення зацікавлених сторін – 3-тя робоча зустріч, 2022. Energy Efficiency & Climate Projects. URL: https://www.youtube.com/channel/UCmtyITvo0Yzmoa_p8ZpD7Vw (дата звернення: 20.10.2022).